

Motion till riksdagen 2024/25:2486

av Stina Larsson m.fl. (C)

Vatten, hav och fiske

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla en nationell strategi för fördelning av resurser vid stor vattenbrist och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur den befintliga finansieringen av va-infrastrukturen kan breddas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja vattensparande åtgärder och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga underjordiska vattenresurser och främja grundvattenåterskapande och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur vatten kan användas effektivare i landskapet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur de mest kontaminerade vattentäkterna kan saneras från sitt förhöjda PFAS-innehåll och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gruppförbud för PFAS och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska negativ miljöpåverkan av diklofenak genom hårdare reglering av försäljning utan recept och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbud av skrubberdumpning och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att minska övergödningen av Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU-kommissionen bör lägga fram ett Östersjöpaket för att hantera problemen med övergödning, överfiske, nedskräpning och giftiga kemikalier samt att förvaltningsplanen för Östersjön bör göras om från grunden och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att tills vidare förbjuda allt storskaligt sill- och strömmingsfiske i Östersjön och i synnerhet det som går till industriändamål och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att söka en bilateral överenskommelse med Finland om att inget storskaligt industrifiske får förekomma i Bottenviken och Bottenhavet och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att trålgränsen ska flyttas ut längs Östersjöns kust och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att minska skadorna från säl och skarv och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upphäva EU:s förbud mot att handla med sälprodukter och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gå vidare med utredningsförslag om förbud mot bottentrålning i skyddade områden med begränsade undantag och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU ska ha en tydlig strategi för att motverka och samla in spökfiskande redskap som lämnats kvar i haven, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör skapas ett en-väg-in-system för tillståndprocesser för vattenbruket och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattenbruk ska undantas från strandskyddsreglerna och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödet för vattenbrukare ska stärkas och en digital kontaktpunkt införs och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de blå näringarna ska utgöra en central del i en uppdaterad nationell livsmedelsstrategi och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Tillgången till nästintill obegränsat med rent vatten har länge varit en självklarhet i Sverige. När vi vrider på kranen i hemmet eller på arbetsplatsen är vi vana vid att få ut dricksvatten i världsklass. Vi lever också i ett land med långa kuststräckor där havet är en plats för både rekreation och små- och storskaliga näringsverksamheter. Det senaste årtiondet har dock gett oss anledning att inse att vi inte kan ta allt detta för givet. Den svenska va-infrastrukturen är föråldrad och behöver klimatanpassas för mer extremt väder i framtiden, grundvattennivåer har minskat och spår av kemikalier, läkemedel och mikroplaster är mer vanligt förekommande i dricksvattnet än tidigare. Också ur ett beredskaps- och sårbarhetsperspektiv är tillgången på rent dricksvatten en viktig fråga, inte minst i den fortsatta totalförsvarsplaneringen. Vi behöver också stora och livskraftiga fiskbestånd för både livsmedelsförsörjning och biologisk mångfald och detta hotas av bland annat överfiske. Mer om vår politik inom miljö och klimat finns bland annat att läsa i vår partimotion ”Klimat, miljö och energi”.

Vatten och va

Ur ett beredskapsperspektiv har frågan om tillgången på rent dricksvatten ytterligare dimensioner. Av dessa anledningar finner Centerpartiet det relevant att utveckla en nationell vattenresursstrategi som tar ett helhetsgrepp om vem eller vilka som ska få vatten, vid vilket tillfälle samt hur mycket i tider av stor vattenbrist. Ju robustare den grundläggande vatteninfrastrukturen är, desto mindre är sannolikheten att dricksvattnet ska bli otjänligt. (yrkande 1)

De stora investeringsbehov som finns i va-infrastrukturen förutsätter en översyn över på vilka sätt dessa kan finansieras. En sådan bör exempelvis omfatta om det ska vara möjligt att ta ut en extra avgift på offentligt vatten för investeringar eller om kommuner ska kunna fondera medel även för att återinvestera i befintlig va-infrastruktur. (yrkande 2)

På hushållsnivå kan relativt enkla åtgärder vidtas som bidrar till en mer effektiv vattenförbrukning. Centerpartiet vill att det sätts högre standarder på utformningen av produkter redan i tillverkningsfasen, genom skarpare ekodesignkrav. Genom nationella riktlinjer och i förlängningen EU:s ekodesigndirektiv vill vi se krav på att bland annat toaletter, duschar och blandare ska vara vattensnåla. Toaletter som är snålspolande eller använder gråvatten (det vill säga från bad, disk och tvätt) är redan vanligt förekommande och studier gör gällande att vattenförbrukningen i ett hushåll kan minska med upp till 50 procent med rätt typ av åtgärder. Det är också av betydelse att det offentliga föregår med gott exempel och själv främjar vattensnål teknik vid renoveringar av sina fastigheter samt i högsta möjliga mån premierar sådan teknik där det är lämpligt inom offentlig upphandling. Vi finner det också relevant att se över hur det gröna skatteavdraget kan breddas för att kunna medges privatpersoner och hushåll som gör vattenbesparande investeringar i hemmet, till exempel genom att byta ut duschar och toaletter. Det skulle stimulera fler till att vidta sådana åtgärder och på sikt minska vår samhälleliga vattenförbrukning. (yrkande 3)

Grundvattennivåer, som på senare år har varit mycket låga sommartid, måste långsiktigt höjas. Centerpartiet vill därför se att staten tar ytterligare initiativ till att kartlägga omfattningen av och tillgängligheten på underjordiska vattenresurser med hjälp av modern karteringsteknik, och stimulerar initiativ och innovationer för grundvattenåterskapning. Det är också av stor vikt att bottenkartering blir en än viktigare del av arbetet med en fungerande vattenvård i Sverige och att den funktionen finns hos tillsynsmyndigheterna. Aktuell teknisk kunskap och kompetens är en förutsättning för att kunna bedriva detta arbete och vi vill se att åtgärder vidtas för att säkerställa detta (yrkande 4).

Även i landskapet finns stora möjligheter att använda vattnet effektivare. Vi ser ett behov av översyn av dagens vattenlagstiftning så att den inte bara anpassas till att leda bort vatten utan även samla upp vatten. Det kan till exempel handla om att anlägga bevattningsdammar och kombidammar. Sådana dammar kan dessutom vara värdefulla platser för att öka den biologiska mångfalden. För Centerpartiet är det viktigt att den svenska vattenlagstiftningen ses över med ett holistiskt synsätt där såväl miljö- och klimatnytta som nationell krisberedskap inkluderas. (yrkande 5)

PFAS är en av vår tids stora miljö- och hälsoutmaningar när det kommer till kemikalier och deras påverkan på människor och naturen. Därför är det väldigt angeläget att minska förekomsten av PFAS i alla delar av samhället. Centerpartiet vill att Sverige inför lägsta möjliga gränsvärden på hur mycket PFAS som får finnas i dricksvattnet.

Tills det att EU:s dricksvattendirektiv införlivas i svensk lagstiftning 2026 vill vi se tillfälliga gränsvärden som fullt ut bygger på försiktighetsprincipen och sätts så lågt som det går. Vi vill också att produkter innehållande PFAS snabbare fasas ut i Sverige och vi bör överväga att gå före EU i fråga om att ta fram ett nationellt förbud. Kemikalieinspektionen bör snarast ges ett uppdrag att utreda detta. Det finns nu ett lagförslag om att all tillverkning och försäljning av PFAS ska förbjudas i EU även om förslaget innehåller tidsbegränsade undantag för vissa användningsområden. Regeringen behöver också vidta åtgärder snarast för att se över hur de mest kontaminerade vattentäkterna kan saneras för att bli av med sitt förhöjda PFAS-innehåll. Det är helt oacceptabelt att det tillåts spridas så länge att vattentäkter runt om i landet måste tas ur bruk, vilket får oerhörda konsekvenser för det svenska lantbruket och vår dricksvattenproduktion. Detta blir också ännu mer betydelsefullt när tillgången till dricksvatten blir en mer akut fråga med anledning av klimatförändringarna och beredskapsskäl generellt. Därför är det också viktigt att följa utvecklingen för att se hur miljö och hälsa kan skyddas på bästa sätt. (yrkande 6)

Centerpartiet vill också att EU omgående inför ett gruppförbud mot PFAS. Det är lika viktigt för djur och natur på land som det är för havets ekosystem, och då inte minst Östersjön är så sårbar och ett förbud måste införas på EU-nivå för att vara effektivt. Det beror helt enkelt på att det är därifrån mycket av giftet kommer, inklusive från Sverige, och att länderna runt Östersjön måste agera tillsammans för att stoppa det. Vi kan inte fortsätta låta giftiga evighetskemikalier läcka ut i naturen och vattendrag. Det är inte ansvarsfullt mot kommande generationer. (yrkande 7)

Studier från branschorganisationen Svenskt Vatten har också visat att mängden diklofenak, ett smärtstillande och inflammationshämmande läkemedel som bland annat finns i olika typer av gel och spray och säljs receptfritt i butiker, har en kraftigt negativ påverkan på vatten och att gränsvärdena för god ekologisk status är överskridna i ett stort antal områden i Sverige. För att minska en negativ miljöpåverkan och indirekt påverkan på människors hälsa vill Centerpartiet utreda hur försäljningen av diklofenak kan regleras hårdare, exempelvis genom att helt fasa ut försäljningen av receptfri diklofenak. (yrkande 8)

Hav

Varje dag året runt dumpar fartyg från alla världens hörn ut stora volymer kraftigt förorenat vatten runt Sveriges kuster. Det kommer från så kallade svavelskrubbrar och är i praktiken fartygens avgaser blandade med vatten. Utsläppen innehåller bland annat svavel och tungmetaller, och är mycket farliga för plankton och andra organismer. Med ett skrubberförbud minskar riskerna för oljekatastrofer, som den i Blekinge i oktober 2023, eftersom tjockoljan skulle försvinna som bränsle. Centerpartiet vill att EU förbjuder utsläpp från skrubbrar i hela Östersjön och, om det går snabbare, att Sverige går före med ett inhemskt förbud. Finland har redan förbjudit fartyg att dumpa sina skrubberutsläpp i finska vatten. (yrkande 9)

Östersjön har allvarliga och omfattande problem med övergödning. När näringsämnena kväve och fosfor läcker ut i havet orsakas en kedjereaktion med bland annat algbloomning, syrebrist och bottendöd som följd. Tack vare EU har framsteg gjorts de senaste åren för att minska utsläppen men mycket återstår att göra, bland annat när det kommer till att minska läckage från lantbruken, som står för en stor andel av närings-

utsläppen. Lantbrukets näringsläckage till Östersjön måste minska. Centerpartiet vill att EU-länderna inom Östersjöns avrinningsområde ökar sitt stöd för att minska lantbrukets näringsläckage, som det svenska stödet för odling av så kallade fånggrödor som tar upp växtnäring. Det är långt kvar tills EU:s nästa överenskommelse för jordbruket (CAP) ska beslutas men det är viktigt att Sverige redan nu börjar jobba för åtgärder som gynnar såväl Sveriges miljö och klimatet som Sveriges lantbruk. Vi anser att EU-stöden i första hand bör gå till att betala för kollektiva nyttigheter, som biologisk mångfald och levande hav, istället för ineffektiva produktionsstöd som idag fortfarande är vanligt förekommande i flera medlemsstater. Dagens system leder till ineffektiva lantbruk med alltför stora läckage av näringsämnen till Östersjön. Det är hög tid att EU fasar ut de produktionskopplade jordbruksstöden. Pengarna som frigörs kan med fördel växlas över till att stärka det europeiska jordbrukets konkurrenskraft på bred front och till miljöinsatser som exempelvis leder till minskat växtnärläckage. (yrkande 10)

Undantagstillstånd för Östersjön

Ett undantagstillstånd för kanske tankarna till naturkatastrofer och andra kriser. Det är också poängen. Därför måste vi använda ord som lever upp till problemets storlek. Det bor över 152 miljoner människor i de åtta EU-länderna runt Östersjön, och miljontals till i medlemsländer vars kväve, fosfor och gifter letar sig ut i vårt gemensamma hav. Regeringen måste göra mer här hemma, men det är bara inom EU-samarbetet som de politiska musklerna är starka nog för att skapa förändring i tillräckligt stor skala.

Med ett undantagstillstånd för Östersjön vill vi få alla angränsande EU-länder att göra mer och göra det fort. Vi tar sikte på de åtgärder som kan komma på plats snabbt och ge effekt i närtid för att rädda fiskbestånden, minska övergödningen och stoppa giftutsläppen.

Förvaltningen av fisket i Östersjön styrs av en flerårig plan från 2016. Den är numera direkt utdaterad och behöver göras om i grunden. Problemet förvärras av att ministerrådet återkommande kör över rekommendationerna från Internationella havsforskningsrådet. Trots att fiskbestånden är i så dåligt skick att man måste gå tillbaka till tidigt 80-tal för att se något liknande så beslutade ministerrådet om fortsatt storskaligt fiske av strömming under 2024. Ett stort ansvar faller här på regeringen för sin oförmåga att få genomslag i ministerrådet. Det är ett allvarligt misslyckande som hotar fiskbeståndens långsiktiga välmående. (yrkande 11)

Förbud allt storskaligt sill- och strömmingsfiske i Östersjön

Sill och strömming (som den kallas norr om Kalmarsund) har genom historien varit en viktig del av Sveriges livsmedelsförsörjning och är än idag en ovärderlig del av vår kultur. Förr i tiden bedrevs fisket från små båtar i kustnära områden, med syfte att ha något att äta. Så ser det inte ut längre. De senaste decennierna har antalet kustnära båtar minskat i takt med deras fångster. Istället dominerar numera det storskaliga trålfisket i Östersjön, vars fångster transporteras till bland annat Danmark och blir till foder för minkfarmer och liknande. Om Östersjöns sill- och strömmingsbestånd kollapsar vore det en katastrof för såväl ekosystemet som de kustnära samhällen som är beroende av fisket för sin identitet och ekonomiska överlevnad. Besöksnäringen och den levande landsbygden längs Östersjön riskerar stor skada, tillsammans med traditioner som gått i

arv i generationer. Mot bakgrund av det anser Centerpartiet att Sverige inför kommande EU-fiskekvotsförhandlingar ska verka för att tillsvidare förbjuda allt storskaligt sill- och strömmingsfiske i Östersjön och i synnerhet det som går till industriändamål (fiskmjöl och fiskolja). EU bör även införa ett tillfälligt stopp för alla bifångster av sill och strömming vid fiske av skarpsill. (yrkande 12)

Om det misslyckas eller drar ut på tiden bör Sverige dessutom söka en bilateral överenskommelse med Finland om att inget storskaligt industrifiske får förekomma i Bottenviken och Bottenhavet. Sverige och Finland har möjlighet att reglera fisket där utan resten av EU:s inblandning. (yrkande 13)

Förbud bottentrålning i Östersjön och flytta trålgränsen

Bottentrålning förstör havsbotten. Djur och natur som lever där störs, skadas eller dör. Sediment rivs upp från botten som lägger sig över sårbara organismer som ägg och yngel. Efter många år av utsläpp är Östersjöns botten fylld av gifter som bottentrålningen sprider över stora områden.

Därför vill Centerpartiet att EU så snart som möjligt förbjuder bottentrålning i Östersjön. Tack och lov bottentrålas det mindre i Östersjön än förut men Östersjön behöver varje chans det kan få att vila och återhämta sig. Att Östersjöns botten är så förgiftad gör det viktigare än för många andra hav.

Under våren 2024 presenterade regeringen en proposition för en levande havsmiljö med förslag och löften om att bland annat flytta trålgränsen till tolv nautiska mil utåt i hela Östersjön. Men propositionen i fråga saknar skarpa förslag för att uppnå det regeringen utlovat. Det finns en mycket stor skillnad mellan att införa ett trålförbud i hela svenska territoriet i Östersjön och att ”reglera det pelagiska trålfisket upp till 12 nautiska mil”. Ett nationellt beslut om utflyttning av trålgränsen eller ett nationellt beslut om tillfälligt stopp av pelagisk industritrålning av sill/strömming ur svenska fiskevatten skulle enbart gälla svenskt fiske, och inte det fiske våra grannländer bedriver in till fyra sjömil. Därför krävs det förhandling och dialog inom EU och gentemot grannländerna. Centerpartiet vill se ett skyndsamt arbete med tydliga tidsramar och framförallt ett förtydligande kring vilka regleringar som ska råda. (yrkande 14)

Åtgärder mot skador från säl och skarv

Det hållbara yrkesfisket bidrar till levande kust- och insjösamhällen, jobb och en växande besöksnäring. För att andelen fisk som går till humankonsumtion ska öka behöver flera saker sammanfalla. En faktor som ofta lyfts fram av fiskenäringen själv är att minska de skador som säl och skarv orsakar. När det gäller säl kan Naturvårdsverket sedan en tid besluta om licensjakt på gråsäl och knobbsäl. Problemet är att jakten är väldigt tidskrävande och förenat med kostnader för den enskilde jägaren. På grund av EU-regler kan inte en jägare heller sälja sälskinn eller kött, vilket Centerpartiet länge kritiserat och vill förändra. (yrkandena 15 och 16)

Förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden

Bottentrålning är en omdiskuterad fiskemetod som används efter fisk och skaldjur som lever på eller nära havsbotten. Eftersom bottentrålen dras längs med botten har den en fysisk påverkan på känsliga bottenlevande organismer, och i studier av trålpåverkade bottenar ser man en lägre artrikedom i områden som trålas mycket. Centerpartiet vill därför se strängare tag mot bottentrålning i samtliga svenska vatten genom ökade insatser för yrkesfiskare att ställa om till mer skonsamma fiskeredskap. Centerpartiet förordar generellt förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden med möjligheter till begränsade undantag kan genomföras innanför den s.k. trålgränsen. Längs västkusten bör den rådande samförvaltningen värnas om. (yrkande 17)

Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet

Det svenska Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027 är en del av genomförandet av EU:s gemensamma havs- och fiskeripolitik och syftar till att främja ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart fiske och vattenbruk i Sverige. Programmet innehåller stöd till projekt och investeringar som kan sökas av till exempel yrkesfiskare, vattenbruksföretag, universitet, branschorganisationer och myndigheter. Centerpartiet välkomnar ökade ansträngningar inom programmet för att belysa och hantera problematiken med förlorade fiskeredskap, s.k. spökgarn, som finns i haven och som bryts ned väldigt långsamt. Dessa lämpar sig inte minst väl för det småskaliga kustfisket med sin särskilda kompetens och fartyg väl lämpade för insamling av förlorade fiskeredskap. (yrkande 18)

Vattenbruk

Vattenbruk, både på land och i havet, har en stor potential när det kommer till att skapa jobb och tillväxt i hela landet. Tyvärr hämmas många företag av regelverk och tillståndprocesser som gör det dyrt, osäkert och komplicerat att starta vattenbruk i Sverige. Centerpartiet verkar för att regelverken ska bli bättre anpassade till vattenbruksnäringens förutsättningar och att det ska finnas medel till forskning, innovationer och investeringar. (yrkande 19)

Strandskyddslagstiftning är ett exempel på hur svenskt vattenbruk motarbetas av gällande regelverk. Där klassas ostronskörd som en areell näring, vilket innebär en avsevärd förenkling då den kan undantas från strandskyddsreglerna. Däremot jämföras musselodling med fiskodling som kräver dispens och en omfattande tillståndprocess för den enskilde näringsidkaren. Centerpartiet vill att alla former av gårdsbaserat vattenbruk och gårdsbaserad fisketurism ska kunna undantas strandskyddsreglerna. Att samtidsanpassa och modernisera regelverket kring de areella näringarna måste vara en prioriterad fråga för regeringen. (yrkande 20)

Fiske och vattenbruksutredningens delbetänkande Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk lyfter förslag om hur vattenbrukare kan få ökat stöd. Centerpartiet förespråkar att förslagen i utredningen om att stärka stöden och om införandet av en digital kontaktpunkt genomförs. För att kapa den byråkrati som vattenbrukare behöver navigera igenom vill Centerpartiet se ett en-väg-in-system och en mer samlad ärende-

koncentration där man kan ansöka om tillstånd och dispenser via en myndighet.
(yrkande 21)

De blå näringarna, såväl som fiske och vattenbruk, har en viktig roll i det svenska livsmedelssystemet. En roll som bör lyftas fram och utvecklas. Idag har Sverige ett handelsunderskott när det kommer till sjömat vilket indikerar att det finns en inhemsk efterfrågan som de svenska blå näringarna kan möta. Vattenbruket och att mer fisk nyttjas till humankonsumtion skulle kunna stärka den svenska livsmedelsförsörjningen och göra det på ett klimatsmart sätt. Därför är det vitalt att de blå näringarna får en central roll i en uppdaterad livsmedelsstrategi (yrkande 22).

Stina Larsson (C)

Anders Karlsson (C)

Helena Lindahl (C)

Anders Ådahl (C)

Ulrika Heie (C)

Rickard Nordin (C)

Elisabeth Thand Ringqvist (C)

Martin Ådahl (C)